

Eesti Majandus

Tööstuse, kaubanduse ja rahanduse ajakiri

---

4. köide   Tallinnas, teisipäeval, 24. juunil 1924   Nr. 24 (68)

Sisuu:

Toimetuse kommentaar

Voldemar Grohmann: Eesti kaubalepingud

Ins. J. Oja: Tööstus ja küte

Villaturu ülevaade

Sise- ja väljamaa kroonika

Teated ettevõtete tegevusest

Isiklikud teated

Raha- ja kaubaturu ülevaated

Ilmub kord nädalas

Väljaandja: Eesti Majanduspoliitiline Selts, Tallinnas

EESTI MAJANDUS

Tööstuse, kaubanduse ja rahanduse ajakiri
ilmub Eesti Majanduspoliitilise Seltsi väljaandel
kord nädalas

Vastutav toimetaja N. KÖSTNER

Ainukene majandusline eri-ajakiri Eestis

Juhtkirjad paremate Eesti asjatundjate sulest
Laialdane majandusline informatsioon sise- ja
väljamaalt

Eesti konsulaar- ja kaubandusliste esitajate aru-
anded

Igale ärimehel tarvilikud praktilised teated kau-
banduse, tööstuse ja rahanduse alalt

Ärisse puutuvad juriidilised teated

**Ajakiri ilmub kaubandus-tööstusmi-
nisteeriumi, Tallinna Börse-komitee,
Pankade Nõukogu ja Vabrikantide
ühisuse toetusel**

Tellimise hind: aastas Emk. 1000.- Väljamaale 2000.-
pooles " " 500.- " " 1000.

Toimetus: Pikk tän. 40, Tallinnas, tel. 29-39

Talitus: Lai tän. 38, Graafiline Ühing „Kiri“, tel. 18-66

EESTI MAJANDUS

TÖÖSTUSE, KAUBANDUSE JA RAHANDUSE AJAKIRI

Tellimise hind: aastas Emk. 1000.— Väljamaale Emk. 2000.—

pooleaastas „ 500.— „ „ 1000.—

Toimetus: Pikk tän. 40, Tallinnas, tel. 29-39 Talitus: Lai tän. 38, Graafiline Ühing „Kiri“. Telef. 18-66

4. köid. Tallinnas, teisipäeval, 24. juunil 1924. Nr. 24 (68)

Sisu: Toimetuse kommentaar. Voldemar Grohmann: Eesti kaubalepingud. Ins. J. Oja: Tööstus ja küte. Villaturu ülevaade. Sise- ja väljamaa kroonika. Teated ettevõtete tegevusest. Isiklikud teated. Raha- ja kaubaturu ülevaated.

Tallinnas, 23. juunil 1924.

Rahaministri mida vahepeal umpiks, im-piks ja ei tea milleks veel **töökava**, on jõutud ristida, on nüüd juba niikaugemale selgunud, et temale vähemalt seda etteheidet kuidagi teha ei saa, nagu ei oleks tal kindlat programmi. Rahaminister ise kinnitas juba oma esimesel jutuajamisel ajakirjanikkudega, et temal kavatsust ei ole mingisugust uut majanduspoliitikat ajada, midagi niisugust, mida teistel maadel samadel oludel rahvamajanduse saneerimiseks ei ole tarvitatud.

See oli harilik saneerimise kava, millega härra Strandman esialgu ajakirjanduses ja hiljem riigikogus esines. Oma põhimõtete läheb ta vaevalt lahku neist arvamistest, mis ka tema eelkäijad oma tegevuse aluseks pidasid. Võiks isegi rohkem ütelda — ka eelmise valitsuse majanduspoliitika nõrgematest külgedest ei ole ta mitte täielikult suutnud loobuda.

Mitte põhimõtete ei lähe härra Strandmani majanduspoliitika lahku oma eelkäijate omast, vaid nende põhimõtete teostamises. Rahaminister saab sellest väga hästi aru, et aeg möödab on, kus paljate deklaratsioonidega avalikku arvamist võimalik on rahulikule uinakule suigutada ja vankrit endistes rõõbastes vahepeal edasi veereda lasta. Sellepärast järgnevad tema deklaratsioonidele kannal pealt ka teod. Viimane asjalugu on just see, mis mehed mõnel pool ärevusesse on ajanud, ja kuna põhimõtete vastu võimata on vaielda, siis

lepitakse väiklaste näakumistega, mille kõige suuremaks trumbiks senini on olnud „imp“ — isiklik majanduspoliitika. See isiklik majanduspoliitika — oma lubaduste tegelik ja kõrvalekaldumata läbiviimine — ongi meie arvates praeguse majandusministri kõige tugevam külg, kuid ühtlasi ka tema nõrkus, sest seda just kardetakse kõige rohkem ja selle vastu oldakse sõjajalal.

Endine valitsus lubas, et riigikogult 2 miljoni kuldrubla vabaks saada, laenusid valoriseerida. Kuid lubamisele ei järgnenud kunagi selle täitmine. Praegune rahaminister tahab aga seda lubamist täita. Meie ei ole seda sammu majanduspoliitiliselt kunagi iseäranis õnnelikuks pidanud. Tema ülesanne on ka rohkem poliitiline — ta peab meeli rahustama, et laenusid mis riigi summadest välja antud, mitte väärtusetu rahamärkides tagasimaksta ei saaks. Küsimus on aga iseenesest mõista selles, kui palju väljalaenatud väärtustest tagasi saada võimalik on. Kui marga lange-mise tagajärjel riik omad summad vormiliselt tervena võib kätte saada, siis kerkib laenude kulla alusele üleviimise korral otsekohe küsimus üles, missugune osa neist lihtsalt maha tuleb kirjutada. See, et laenud täna kulla alusele viiakse, ei tee laenajaid veel sugugi rohkem maksujõulisteks, ja kui täna võimata on langevaid markasid kätte saada, siis on veel raskem kätte saada valoriseeritud markasid. Lootus, et valoriseeritud markades pankade hoisusummad kasvama hakkavad, ei ole ka kuigi põhjendatud, sest ei ole näha, et need hoisusummad rahvama-

jandusliselt tekkida võiks. Osalist valoriseerimist on kõige rohkem vaja pankadele, kellel omal on suured kohustused välisvaluutas, mille täitmine neile raskeks läheks, kui nende omad aktivad on mahutatud langevatesse markadesse.

Marga valoriseerimine on poliitiline võte, ja kui ta meeli teatud mõttes rahustada suudab, siis on ta oma ülesande täitnud. Majandusliselt võib teda ainult siis kordalainuks nimetada, kui ühtaega korda läheb ka marka stabiliseerida. Muidu aga oleks ta üheks abinõuks marga lõpulikule kukutamisele, nagu seda näitavad Vene, Poola ja Ungari samasisulised katsed.

Mingisuguseid iseäralisi lootusi seisukorra saneerimise asjus ei pane meie ka läbiviidud tollikõrgenduste peale. Küsimuse teoreetilist külge oleme „E. M.“ juba enamalt mitmel puhul valgustanud*), nii et selle juure tagasi tulla ei maksa. Tollid võivad ju ajutist kergendust tuua, kuid nendelt on asjata loota üldist tervenemist. Senini on nad ainult sekeldusi toonud (Rotermanni tehased!) ja toovad kahtlemata veelgi, sest hinnakõrgendused ja üldine elukalliduse tõus on nende paratamata tagajärg.

Tõsist saneerimisprogrammi sisaldavad eneses rahaministri teesised valuuta- ja laenupoliitika alal, mis alamal järgnevad.

Nende teesiste vastu on sisuliselt võimata vaielda ja kahetseda tuleb ainult, et nende järele juba aastat poolteist käima ei hakatud. Siis oleks meil küll, võib olla, mõni vabrik vähem olnud, võib olla ka, et mõned vanadest vabrikutest, mida Eesti markadega kõeti, varem seisma oleks jäänud, aga meie rahaasjandus oleks kahtlemata paremal järjel olnud kui täna. Kahjuks kestab aga Eesti marga aluste õõnestamine endise hooga edasi ja tõesti viimane aeg oleks ka sel alal sõnadest tegudele minna. Deflatsiooni poliitikast, nii palju kui see peab avalduma krediitide kokkutõmbamises, ei ole veel jälgegi näha. „Uue majanduspoliitika“ ajajärgus on laenukasvanud:

Märtsis	163,3	milj. mk.
Aprillis	225,3	„ „
Mais	129,7	„ „

*) Vaata, näit., N. Kõstner. Kaitsetoll ja valuuta, E. M., 3. köide, Nr. 24, lhk. 371.

Rahulduseks öeldakse: need olla seemnevilja laenu olnud. See võib ju nii olla, kuid praegusel korral ei ole küsimus mitte laenu iseloomu kohta, vaid juht on ainult sellest, et need laenu ükskõik kellele need anti, meie marga kõige suuremasse hädaohu on saatnud, sest et nende tagajärg on uus valuuta väljavool Eesti Pangast. Kolme kuu jooksul anti laenusid 518,3 miljoni ja samal ajal kaotas Pank oma valuuta reservidest 621,5 milj. mrk. 1. juuniks olid Panga valuutatagavarad 233 milj. marka.

Vahepeal on Pank sunnitud olnud valuutamüüki seisma panema, mille otsekoheks tagajärjeks oli erakursi ilmumine valuutaturul. Ametliku ja erakursi vahe ulatab praegu juba kaugelt üle 10% ja on alatasa kasvamas. Niisugune ametliku kursi poliitika, mis katsub asjade tõelist seisukorda ilma ees ilustada, on loonud täiesti võimata olukorra, kus ainult valuutaga angeldajad, erapangad ja n. n. Viru börsi oma loikust saavad pidada, kuna aga korralikud ärimehed, kel seaduse järele õigust ei ole valuutat mujalt osta kui pankadest, kõige suuremate raskustega võideldes oma kohustusi katavad. Eesti Pangast ja ka teistest pankadest läheb valuutavool selle tagajärjel mõõda ja kahju saavad, peale Eesti rahaturu üldise diskrediteerimise väljamaal, kõik need eksportöörid, kes ennast kohustanud on valuutat ametlikkude kursidega pankadele ära andma. Kuigi valuutapuuduse juures vahest ehk teatud viisil sissevedu takistatud on, siiski ei või unustada, et nii sama takistatud on ka väljavedu. Meie arvamine on alati olnud, et olusid tuleb nii võtta, nagu nad on ja ka sellekohaselt talitada. Iga teistsugune poliitika teeb rohkem kahju kui kasu. Ei pea Eesti Pank mitte võimalikuks valuutat müüa, siis ei ole temal ka mingisugust põhjust mingisuguseid fiktiiv kurse noteerida, vaid tuleks lasta valuutabörsel vabalt tegutseda. Kõikide tundemärkide järele on valuutat turul kaunis rohkesti liikumas ja vastavate kursidega saavad kõik nõudmised rahuldatud. Ka riigi valuutatagavarade turule laskmine praeguste ametlikkude kursidega ei ole sugugi nii kardetav operatsioon, kui seda mõnelt poolt arvatakse. Kuid selle operatsiooni eelduseks on igatahes vastav Eesti Panga krediitipoliitika. Muidu oleks aga täiesti mõttetu tegu krediitide anda valuuta ostmiseks. Kui mõnel pool ikka veel arvamisel püsitakse, et sarnane krediitide andmine mingi-

sugune ülesehitav töö on, siis ei usu meie isegi seda mitte, et selle arvamise avaldajad ennast petta tahavad. See on lihtsalt vassimine segaseks läinud seisukorras.

Mille peale meie siin veel eriti tähelepanu tahame juhtida, on asjalugu, kui vähe mõnedel pankadel, kes Eestis suuri summasid kokku on ajanud, lugupidamist ja huvi on Eesti krediidi alalhoidmise vastu väljamaal. Nimelt on mõned pangad oma väliskorrespondentidele teatanud, et nad välisvaluutas kirjutatud vekslid ainult selle tingimisega inkassoks võtavad, kui neid vekslid siin Eesti markades ametliku kursiga lubatakse välja osta, kuna tarviliku valuuta katmine sünniks erakursiga korrespondentide arvel. See on täiesti lubamata vahelsegamine pankade poolt rahvusvahelisse vekslivahekordadesse, mille ainus otstarb on kursivahedest hästi teenida ja tagajärg on Eesti vekslite üldine diskrediteerimine välisturul. Oma otsekoheseid taskuhuviseid taga ajades ei saa need pangad nähtavasti aru, et nad seda oksa läbi saevad, mille peal nad ise istuvad. Ka niisuguste operatsioonide kõrvaldamiseks on ainus tee, vahe ärakaotamine ametlike ja tegelike valuutakurside vahel, sündigu see siis riigi valuutareservide arvel praeguste kurside juures ehk kurside vastava tõstmise kaudu.

Rahaminister O. Strandmani teesised emissiooni- ja krediidipoliitika asjus.

1) Raha liikumise korraldamine ja eriti marga kindlustamine Eestis kuulub Eesti panga ülesannete piirkonda.

2) Kogu emissioon koondatakse Eesti panka, jättes riigikassa emissioonina liikvele ainult tarvilisele vaheturahale vastav summa.

3) Eesti panga käsutada antakse, marga kursi kindlustamiseks, kõik riigi metalli- ja valuutagavarad.

4) Deflatsoon viiakse läbi laenude kokkutom-bamise teel Eesti pangas ja kokkuhoidmise teel riigi majapidamises, kuni a) emissiooni metall- ja valuutakate tõuseb vähemalt 60% (emissiooni katteks ei saa lugeda laenusid valuutas) ja b) marga kursi püsivus on väljaspool kahtlust.

5) Eesti pank on äärmiselt tagasihoidlik sisseveo finanseerimisel ja keeldub garantide andmisest välisvaluutas klientide arvel, kuid teeb kergendusi väljaveo finanseerimisel ühenduses eksportööride kohustusega saadud valuuta Eesti pangale müüa.

6) Eesti panga krediidid on lühikesajalised ja sisuliselt liikviid, kusjuures kindlustuseks võivad olla ainult kindlad ärivekslid ja kergesti realiseeritavad kaubad (mitte ettevõtte siseseaded ja masinad), kuna muid kindlustusi võib ja tuleb nõuda ainult lisatagatisena.

7) Pikaajalisi ja eesõigustatud laenusid annab Eesti pank vabariigi valitsuse nõudmisel panka selleks otstarbeks mahutatud riigikassa summade piirides.

8) Sõbraveksli iseloomu kandvad vekslid kõrvaldatakse läbikäigust. Kindla tähtaja jooksul kõrvaldatakse samuti kõik isiklised laenuvõtjad, kes otsekohesed ettevõtjad ei ole.

9) Tööstusettevõtete krediidi loomulikuks ülemääraks peetakse nende põhikapitaali suurust ja sellest erandid tehakse ainult rahaministri nõusolekul. Kahtlastel juhtumistel nõutakse piiratud vastutusega tööstus- ja kaubandusettevõtete kohustuste allakirjutamist osanikkude ja direktorite kui girantide poolt.

10) Eesti panga praegune portfell revideeritakse üksikute laenuvõtjate kaupa põhjalikult kindla kava järel ja likvideeritakse kõik krediidid, mis oma likvideedi, tähtaja, otstarbe ehk kindlustuste poolest eelmistele nõudmistele ei vasta, igale kliendile individuaalselt kindlaksmääratud korras.

11) Krediidid võib Eesti panga juhatuse avada ja suurendada ainult panga nõukogu või diskonto-komitee otsusega kindlaksmääratud piirides

12) Rahaminister valvab Eesti panga tegevuse ja ettevõetud põhimõtete teostamise üle. Tema on ex officio panga nõukogu liige.

Eesti kaubalepingud.

Voldemar Grohmann.

Käesoleva ajani on Eesti üheksa võõra riigiga kokkuleppeid sõlminud*), millede eesmärgiks oli luua õiguslisi vahekordi, mis võimaldaksid vastastikkuseid majanduslisi kasusid. Nendest on kaubalepinguid rahvusvahelise õiguse mõttes, milledele ka ühtlasi konventsionaaltariifid sisseveoks kumbagisse lepingutsõlmivasse riiki juure lisatud on, ainult kolm ja nimelt lepingud Soome, Prantsusmaa ja Ungariga.

Ülejäänud kuut kokkulepet võib nimetada kaubanduslisteks kokkulepeteks, mis tugenevad ainuüksi enamsoodustud rahvuse tingimuse peal. Muu seas võeti see enamsoodustuse tingimus tema täies ulatuses kaubanduslistesse kokkulepetesse ainult Nõukogude vabariikide liiduga, Suur-Britania, Rootsi ja Daaniga ühes Islandiga, kuna kokkulepetes Saksamaa ja Lätiga tollialandamine enamsoodustuse maksvuspiiridest välja eraldati.

Mis puutub Saksamaasse, siis andis selleks põhjust nimetatud riigi seotolek Ver-

*) Paljude huvitavate üksikasjade ja tähtsate ning nimetamisvääriliste tähelepanekute eest võlgnen tänu meie kaubalepingute tundja hra R. Mickwitz'i lahkele vastutulekule.

saile rahulepinguga, mille järel ta ennast kohustab liidulaste ja nende kaaslaste riikide kaupasad, tooresaineid ehk valmissaadusi sisseveo juures Saksa piiridesse mitte mingisuguse muu või kõrgema maksu alla panema, kui mõne teise riigi samasugused kaubad ja saadused maksavad. Nii kasutaks kõik liitriigid igat tollialandust, mis Saksamaa oleks annud meile. Täieliku kaubalepingu sõlmimine Saksamaaga võib järjelikult ainult kõne alla tulla, kui Saksamaa oma tegevusvabaduse tagasi saab.

Konventsionaaltariifide ja enamsoodustuse tingimuse puudumine tollialandamise suhtes kaubanduslike kokkuleppe juures Lätiga on seletatav sellega, et kokkuleppes majandus- ja tolliuniooni loomine ettenähtud on.

Nimetatud kolm kaubalepingut, samuti kokkulepped Läti ja Saksamaaga on sõlmitud pärast sellekohaseid läbirääkimisi tehniliste volinikkude poolt, kuna Suur-Britaniaga Rootsiga, Daaniga ja Islandiga märgukirjade vahetamise teel kokku lepiti, missugused kolme viimase riigi jaoks riigikogu poolt ratifitseeriti, kuna Suur-Britania jaoks ka ratifitseerimine ära jäi, sest et tol ajal meie põhiseadus veel jõusse ei olnud astunud, mis kõigi rahvusvaheliste lepingute ratifitseerimist nõuab.

Esimesena sõlmiti kokkulepe sotsialistilise Nõukogude vabariigiga 2. veebruaril 1920 ühel ajal rahulepinguga, kus see kui I. lisa artikkel XVI-le juure lisati. Selle lisa põhjal avaldavad mõlemad lepinguosalisel nõusolekut võimalikult pea läbirääkimisi alustada kaubalepingu sõlmimiseks, mis tugeneks enamsoodustatud rahvuse tingimuse peal. Kuni selle ajani aga tulevad vastastikkused kaubanduslised suhted enamsoodustuse põhimõtte järele korraldada. Rahuleping hakkas maksma 3. märtsil 1920.

Ülalnimetatud märgukirjade vahetus Eesti ja Suur-Britania vahel sündis Londonis, 20. juulil 1920 ja kokkulepe hakkas samal päeval maksma. Kolmandana sõlmiti kaubaleping Soomega 19. oktoobril 1921. Juba 1919. aastal algasid selles suhtes esialgsed läbirääkimised ja 1920. aastal saatis Soome valitsus meile sellekohase kaubalepingu eelnõu. Kuid alles märtsis 1921 tulid Eesti ja Soome tehnilised esitajad Helsingis kokku. Vormilised raskused takistasid ratifitseerimist kuni 29. juunini 1922 ja kaubaleping hakkas alles sama aasta oktoobris maksma.

Vahepeal oli Soome sõlminud kaubalepingu Prantsusmaaga, mille põhjal Soome kaupadele, mille vastu ka meil huvi oli, terve rida tollikergendusi on antud. See asjaolu sundis ka Eesfi valitsust omalt poolt läbirääkimistesse astuma Prantsusmaaga kaubalepingu sõlmimise pärast. Läbirääkimised algasid oktoobris 1921 Pariisis ja nende tagajärg oli kaubalepingu allakirjutamine 7. jaanuaril 1922. See leping hakkas maksma 10. augustil 1922.

Oktoobris 1922 tuli Tallinna Ungari esitaja, et kaubalepingut sõlmida, mis ka pärast kahenädalisi läbirääkimisi 19. okt. korda läks. Leping hakkas maksma 26. juulil 1923.

Kaks järgmist kaubanduslist kokkulepet sõlmiti märgukirjade vahetuse teel Tallinnas – Rootsiga 7. juulil 1923 ja Daani ning Islandiga 7. septembril 1923; maksma hakkas esimene sama aasta 2. novembril, viimane sama aasta 5. veebruaril.

Vahepeal peeti Tallinnas läbirääkimisi Saksamaalt siia jõudnud volinikuga, mis lõppesid esialgse majanduslike kokkuleppe sõlmimisega 27. juunil 1923. Meie riigikogu ratifitseeris selle 20. detsembril 1923; Saksamaa ei ole seda meile teadmata põhjustel seni ratifitseerinud. Sellepärast ei võida ka kokkuleppe 11 artiklis ettenähtud kava teostamisele asuda, mille sisuks on võimalikult kiire laiaulatuslike kaubalepingu ja iseäraliste kokkulepete sõlmimine: 1) vastastikkuse kirjanduse- ja kunstitoodete kaitse kohta; 2) kahekordse maksustamise ärajätmise ja vastastikkuse kohtuliku abiandmise kohta maksude asjus (maksu suuruse selgitamine, maksu kindlaksmääramine, maksu sissenõudmise kord) ja maksu karistuse asjus; 3) tsiviil kohtuasjade kohtuliku kaitse ja abiandmise kohta; 4) kuritegijate väljaandmise ja kohaliku abiandmise kohta süüteo asjus; 5) vastaspoolte kodanikkude vastastikkuse ületöötamise kohta; 6) konsulaarlepingu kohta; 7) päranduste käsitamise kohta; 8) taudide vastu võitlemise korraldamise kohta; 9) õhuühenduse kohta.

Lõpuks sõlmiti 1. novembril 1923 Tallinnas esialgne leping majandus- ja tolliuniooni asjus Eesti ja Läti vahel, mis 24. veebruaril 1924 maksma hakkas.

Sõlmitud kaubandusliste kokkulepete sisu on üks ja seesama, väljaarvatud mõned tähtsuseta lahkuminekid. Esimesel kohal on ettenähtud, et mõlemad lepinguosalisel vastastikkustes kaubanduslistes suhetes enamsoodustuse põhimõtet tarvitama

peavad: 1) sisse-, välja- ja läbiveo kohta; 2) tollitariifide ja tollivormaliteetide kohta; 3) vallas- ja kinnisvara omandamise ja omamise kui ka selle käsutamise kohta; 4) lubaandmisel kaubanduse, tööstuse ja põllutöö aladel tegutsemiseks nii ühe lepinguosalise kodanikkudele teise territooriumil, kui ka kaubandus-, tööstus- ja rahandusseltsidele, kinnitusseltsid kaasaarvatud; 5) tööstuslike omanduse (patendi, kaubamärkide, kaubaproovide jne.) kaitse kohta; 6) igasuguste maksude ja koormatuste kohta.

Ühe lepinguosalise meresõidu-laevadega ja nende koormatega tuleb teise lepinguosalise piirkonnas niisama talitada kui kodumaa laevadega ehk enamsoodustatud rahvuse laevadega. Need tingimised ei käi järgmiste erandite kohta: 1) nende iseäraliste soodustuste kohta, mis ühes kui teises riigis praegu maksvad ehk tulevikus maksma pannakse kodumaa kalapüügi ja selle toodete kohta; 2) nende hõlbustuste kohta, mis kumbki lepinguosalistest võiks praegu ehk tulevikus lubada oma kodanikkudele preemiaks rahvuslike laevaehituse edendamiseks; 3) ranna laevasõidu (cabotage) kohta. Kui aga üks lepinguosalistest mõnele kolmandale riigile ses suhtes kaugeemale ulatavamaid õigusi lubama peaks, siis peavad need õigused ühes sellega ka teisele lepinguosalisele osaks saama.

Transiidi suhtes sisaldavad kokkulepped määruse, mille põhjal kumbki lepinguosaline lubab teisele oma piirides vaba transiidi inimeste ja kaupade jaoks maa- ja vesiteedel, samuti õhus.

Transiit ei tohi läbiveokaupade sisening väljaveo suhtes käia mingisuguste iseäraliste maksude, koormatuste ega lõivude alla; see määrus ei puuduta läbimineku-riigi õigust nõuda järelevaatuse ja valitsemise kulude tasumist läbiveo eest ja trahvisid võtta tollimääruste rikkumise eest.

Raudteedel ja muudel riiklikkudel liikumise vahenditel maad ning vett mööda ei tohi samade tingimiste täitmisel ühe poole kaupadele samal liikumisteel ning samas liikumissihis ärasaatmise, edasi toimetamise ja saatehindade suhtes mitte ebasoodsam ümberkäimine osaks saada, kui teise poole samataoliste kaupadele, ehk nagu ettenähtud mõnedes kokkulepetes, enamsoodustatud rahvuse kaupadele.

Peale nende määruste on kokkulepetes Saksamaaga, Soomega, Prantsusmaaga, Läti ja Ungariga tingimine ülesvõetud, et aktsiaseltse ja teisi kaubandus-tööstus-, ehk rahandusseltse, ühes arvatud ka kinni-

tusseltsid, mis ühe lepinguosalise maa-ala asuvad ja viimase seaduse järele õiguslikult püsivad, peab ka teise lepinguosalise maa-alal õiguslikult püsitavana tunnustama. Igatahes peavad seltsidele selle maa piirides needsamad õigused osaks saama, missugused enamsoodustatud rahvuse samasugustele seltsidele antud ehk edaspidi antakse.

Lõpuks on Lätimaaga sõlmitud kokkuleppes ettenähtud ühesugune ümberkäimine vigasaanutega õnnetute juhtumiste puhul, tasunõuete suhtes nende ja nende omaksete poolt.

Kokkulepetes on ettenähtud juhtumised, missugused enamsoodustuse põhimõttest on välja jäetud ja nimelt: 1) soodustused, mis antud ehk tulevikus antakse ühe lepinguosalise poolt kolmandale riigile prii-läbikäimises kuni 15 klm. ulatuses mõlemal pool piiri; 2) soodustused mis antakse kolmandale riigile olemasoleva ehk sõlmitava tolliühenduse põhjal; 3) soodustused mis Eesti Soomele, Lätile, Leedule ja Venemaale on annud ehk tulevikus annab.

Nimetatud kolm täielikku kaubalepingut sisaldavad samu määrusi nagu eelpool ettetoodud. Kuid lepingus Soomega on enamsoodustuste põhimõttest välja jäetud soodustused, mis antakse naaberriikidele piiriläbikäimises 15 klm. ulatuses mõlemil pool piiri ehk kolmandale riigile tolli- või teiste ühenduste puhul. Peale selle kohustavad endid lepingus Eesti ja Soome vastastikku antud soodustusi, eraldi aga tollialandusi mitte mingil juhtumisel ega tingimisel andma teistele riikidele enamsoodustuse tingimuse põhjal.

Lepingusse Prantsusmaaga on samad määrused seadusvastase konkurentsi kohta üles võetud, mis leiduvad Versaille rahu- lepingu artiklites 274 ja 275. Nende põhjal kohustuvad lepinguosalsed tarvitama kõiki tarvilisi abinõusid, et kaitsta teise poole toores- ja valmissaadusi igasuguse seadusvastase konkurentsi suhtes kaubanduslikes läbikäimises, et takistada sisse- ja väljavedu, väljatöötamist ja müüki nende saaduste ja kaupade suhtes, mis kannavad mingisuguseid märke, pealkirju ehk nimesid, mis annavad vale väiteid nende saaduste ehk kaupade päritolu, liigi ja iseloomu kohta.

Need on määrused, mis said aluseks seadusele seadusvastase konkurentsi kohta ja mille põhjal nüüd keelatud on meie likööri- ja napsivabrikute saadusi nime- tuse all „Cognac“ ehk „Champagne“ tu- rule lasta.

Lõpuks kohustuvad lepinguosalised vastastikustes suhetes maksma panema Pariisi rahvusvahelise lepingu määrusi 20. märtsist 1885 tööstuse omanduse kaitseks ja Berni rahvusvahelise kokkuleppe määrusi 9. septembrist 1886 kirjanduse ja kunsti toodete kaitse kohta.

Selle lepingu põhjal kohustub Prantsusmaa mitte mingisuguseid nõudmisi avaldama Lätile ja Soomele antud tolli- ja teiste soodustuste suhtes.

Kaubaleping Ungariga läheb üldiselt ühte Prantsusmaa omaga. Ometi seisab oluline vahe selles, et Eestile saab tollikergenduse suhtes osaks enamsoodustatud rahvuse eesõigus, kuna Ungarist Eestisse sisseveetavaid kaupasad üldise tollitariifi järele maksustatakse ja nad enamsoodustuse põhimõtte alla ei kuulu. Siin oleme me lõpuks enamsoodustuse tingimuse otsustatusest aru saanud ja esimese sammu astunud retsiprotsiteedi poliitikas, s. o. kergenduste andmises vastutasude eest. Sellega peab takistatama, et lubadused, mis antud ühele riigile, ei saaks osaks ilmtingimata kõigile teistele, ja võimaldatama eriseisukoht üksikute riikide jaoks, mis enamsoodustuse läbi raskendatud oleks. Ometi ei ole meie sellest ühest juhusest kaugemale jõudnud ja kõigi pärastiste kaubandusliste kokkulepete juures leiame jälle enamsoodustuse tingimuse. See on olnud aga tingitud asjaoludest, millest mõõda ei saanud ja milledega tuli arvestada. Nii olid näit. Rootsi ja Daani Eesti de jure tunnistamise juures soovi avaldanud, kaubanduslist kokkulepet sõlmida enamsoodustuse põhimõtte alusel ja polnud õieti võimalust sellest mõõda minna.

Kokkulepetes Saksa, Soome, Läti ja Ungariga on mõnesuguste mõtetelahkuminekute otsustamine mõlemate lepinguosaliste vahel kokkuleppe tõlgitsemise ja torvitamise juures ettenähtud sega vahekohtu teel. Lepingus Prantsusmaaga ei ole seda küsimust puudutatud, sest et viimane seisukohal asus, et võimalikud mõtete lahkuminekud otsustatakse rahvasteliidu liikmete jaoks ettenähtud viisil.

Peale kaubalepingu Prantsusmaaga on kõik teised kokkulepped sõlmitud määramata aja peale, kus juures nad pärast ülesütlemist maksvuse kaotada võivad. See ülesütlemise tähtaeg on kokkulepetes Ungariga, Rootsi, Daaniga ja Saksamaaga kolm kuud, Suur-Britiga kuus ja Soomega 12 kuud. Kokkulepetes Daaniga ja Saksamaaga on veel teine kestvus ettenähtud,

nimelt kuni kaubalepingu sõlmimiseni. Kokkulepe Lätimaaga jääb maksma kuni majandus- ja tolliuniooni läbiviimiseni. Ainult Prantsuse kaubaleping on sõlmitud ühe aasta peale ja saab iseenesest veerandaasta kaupa pikendud, kui ei ole olnud ülesütlemist: esimene kord kuus kuud ette, järgmised korrad ikka kaks kuud.

Kaubalepingule Soomega on kuus tariifi juure lisatud. Tariif A. sisaldab neid Soome kaupu, mis ilma tollita Eestisse sisse veetakse; seal hulgas on silgud, puu- ja paberimass, mitmesugust sorti puukaubad, hobused ja kariloomad. Tariif B-s on üles loetud need Eesti kaubad, mis Soomemaale tollita sisse veetakse, nimelt hobused, kariloomad, kartulad, õunad, vineer, põlevkivi ja õlid sellest j. p. m. Siis tuleb tariif C, milles on äramääratud tollikergendused Soome kaupade jaoks, kuna tariifid D, E ja F tollikergendusi Eesti kaupade jaoks sisaldavad. Siin juures tuleb nimetada mitmekesidust tollikergenduste määramise juures. Eesti on Soome kaupade jaoks kindlad normid Eesti markades ettenäinud, nii et meie autonoomse tollitariifi normide kõrgendamine edaspidi Soomet enam ei puuduta. Tollide alandamise puhul tuleb aga eriti Soome jaoks kindlaksmääratud tollinorme poole võrra läbiviidud alandamisest vähendada. Teiselt poolt on aga Soome meile ainult protsentuaalsed tollikergendused annud.

Eestile on tollikergendusi antud põllusaaduste peale, puukaupade, telefoniaparatuuride, alkoholi sisaldavate lakkide, seepide, telliskivide, toaletivee, ka niisuguse mis alkoholi sisaldab, niidi ja puuvillariide peale jne.

Kaubaleping Prantsusmaaga ei tunnistata ühesugust ümberkäimist mõlema poolega tollikergenduste suhtes, sest et siin ainult Prantsusmaa oma kaupade jaoks on enamsoodustuse saavutanud. Peale selle pidi Eesti veel terve rea kaupade jaoks, mis tariif A-s ülesloetud, tollikergendusi lubama teatud protsendivõrra autonoomsest tollitariifist. Selle eest lubati Eestile: 1) mineraalitariifi tarvitamist teatud kaupade jaoks; 2) mitmesuguste teiste kaupade jaoks tollikergendust teatud protsendi võrra vahest minimaal- ja maksimaaltariifi normide vahel. Peale selle on Prantsusmaa omale veel enamsoodustuse väljatinginud tariif D-s ülesloetud kaupade pealt, ükskõik kust need pärit, kui nad Prantsuse-, või Prantsusmaal asuvate Eesti kaubamajade poolt Eestimaale sisse veetakse. Jutt on siin kohvist, teest,

tubakast, võrtsidest, puuvillast, villast, siidist ja tooreskummist.

Vastastikused tollikergendused on kaudis tähtsad ja ulatavad kuni 50⁰/₀, oliiviõli jaoks isegi 75⁰/₀, keskmiselt 35–40⁰/₀. Prantsuse kaupadest puudutavad need peaaesjalikult toredusaineid, nagu veinid, lõhnaõlid, siid jne.

Kaubalepingu põhjal Ungariga ei ole Eesti saanud mingisuguseid tollikergendusi, vaid ainult vaba sisseveo õiguse Ungarisse ja vaba väljaveo õiguse Ungarist Eestisse teatud kvantumi kaupade jaoks, mis vastavates tariifides ette nähtud. Ungarisse on lubatud sisse vedada ühe aasta jooksul 40 vagunit tekstiilkaupade, 480 vagunit paberit, 18 vagunit vineeri ja 5 vagunit toolipõhje. Selle eest sai Ungari protsentuaalsed tollikergendused veinide jaoks (25–35⁰/₀), mineraalvee jaoks (40⁰/₀), toorestubaka jaoks (20⁰/₀), paprika (75⁰/₀), seebi (20⁰/₀), põllutöömashinade (kuni 33¹/₃⁰/₀) ja elektri õõglampide jaoks (25⁰/₀). Ühtlasi on ette nähtud, et nende kaupade juures mingil tingimisel differentsiaal-käsitust ei tohi tarvitada.

Tööstus ja küte.

Ins. J. Oja.

Ei ole palju küsimusi, mis viimase aastakümne jooksul nii põhjapanevaid muutusi läbi oleks teinud, kui kütteküsimus tehastes. Enne ilmasõda elas Baltimere äärne tööstus Inglise ja Saksamaa kivisöest. Sõja lahtipuhkemine sulgus mereteed ja kivisöe saamine katkes järsult. Niisugune järsk muudatus pani tööstuse õieti raskesse seisukorda ja suurte pingutustega seati järele sõe saamine Lõuna-Venemaalt, mis arusaadavalt mitte kerge ülesanne ei olnud pika raudtee veo tõttu. Peale selle ei olnud Lõuna-Venemaa söetoodang enne ilmasõda algust mitte nii suur, et ta suuremaid hulkasid uusi tarvitajaid rahuldada oleks suutnud. Sõja mobilisatsioonid vähendasid suurel määral veelgi kaevanduste tööliste hulka ja nii tekkis seisukord, et erakorralisi abinõusid tarvis oli küttekriisi lahendamiseks. Arusaadavalt ei jäänud muid teesid kui suurendada söetoodangut ja otsida paralleelselt sõe aineid. Söetoodangu suurendamist takistas mõjuvalt sõjapidamine ja suuri takistusi tegid korratumad veoolud, mis esimeses jões sõjapidamise vedusid pidid täitma. Sellega tekkis päevakorrale tarvidus kütteinena tööstuses tarvitusele võtta kivi-

sõe aineid: turvast, puid, põlevkivi. Edaspidine poliitiline arenemine meie maal ei toonud kergendust kütteküsimusse. Lõppes ilmasõda ja algas sõda enamlastega. Tee Vene kivisöele, nii palju kui teda muutunud poliitiliste olude tõttu ületuldse veel turul leida oli, jäi täiesti sulutuks. Öhtu-Euroopa turg kannatas ka sõja tagajärjel tekkinud raskuste all ja süsi jäi meil endiselt raskesti kättesaadavaks. Sellega olid tingimised loodud metsa-, turba- ja põlevkivi tööstuste arenemisele ja nende saaduste meie turule pääsemiseks. Kõige kättesaadavam ja tarvitajatele kõige tuttavam oli puu ja nii näeme siis suureviisilist metsade laastamist ja põletamist algavat. Õieti lühikese ajaga tõusid küttepuid hinnad suurenenud nõudmise tagajärjel niivõrd kõrgele, et neid hindasid veel maksta suutis tööstus, kes välise võistluse vastu mõjuvalt kaitsud oli ehk mille kaupade järele nõudmine pakkumisest märksa suurem oli. Et pikaajaliselt niisugust seisukorda hoida võimata, on selge: ei ole mõeldav, et suurendatud nõudmine kapitalistlikkus majanduskorras pikaajaliselt rahuldamisest ei leiaks ja produtseerijal võimalus oleks turgu Hiina müüriga piirata kaupade sissetungimise vastu nõudmise rahuldamiseks. Sellega selgus, et puud meie kütteküsimust kuidagi lahendada ei suutnud ja ei suuda. Pealegi on meie kütetarvidus märksa suurem, kui metsatööstuse normaalne toodang seda rahuldada suudab.

Riigi ettevõttel hakkab meil arenema turba- ja põlevkivitööstus. Nendest ainetest on turvas juba varemalt tuntud ja tarvitusele võetud, kuna põlevkivis meile kütteinena esines, mille tarvitamise võimalus kellelegi selge ei olnud. Katsed, mis kivi põletamisega enne Eesti riigi tekkimist tehtud, jäid tarvitajate ringkonnale tundmatuks ja esimesed sammud sellel alal tõid enesega suuri pettumusi kaasa. Et aga kütteküsimus ikkagi teravana püsis, jätkati tööd kivi põletamise meetodide otsimisel edasi ja praegu peab konstateerima, et esimesed põhimõtted kivi tarvitamise juures leitud on. Praegu võime juba ütelda, et meil on seadeid, mis elementaarsemaid nõudmisi täidavad ja mis majanduslikult ka võistlusvõimulised on. Nende küttekollete ehitamine on omale ülesandeks teinud ja neid terve rea juba ehitatud a/s. „Ilmarine“ Tallinnas, kasutades nelja-aastaseid kogemusi, mis sellel alal tehase personaalil on. Selle küsimuse peale ei saa aga praegu veel vaadata, kui lõplikult ja igaks juhtu-

miseks lahendatud küsimuse peale. Vaid iga seadet peab ikkagi individuaalselt käsutama ja iga seade peab oludekohaselt projekteeritud saama. Saadud tagajärjed on majandusliselt rahuldavad. Toome siin ühe näituse täidetud ja proovitud kütteseadet kohta.

Vabrik töötas Lancashire süsteemilise katlaga, mille küttepind 70 m², tarvitas kütteinaks kasepuid. Vabrik asub Tallinnas ja maksis ühe kantsülla puude eest 7.500.— marka franko vabrik. Vabriku töötamise aeg oli 10–11 tundi ööpäeva kohta. Auru andis katel 15 klgr. ruutmtr. pealt tunnis — seega $15 \times 70 \times 10 = 10.500$ klgr. päevas. Selle auru sünnitamiseks tarvitas vabrik üks kantsüld puid, mis 7500 marka maksis. Suurenenud võistlus sundis omaniku teesid otsima kulude vähendamiseks. Et kulude hulgas kõige suurema tähtsusega oli kütteinete kulu, siis otsustati üle minna odavamale kütteinale peale ja valiti selleks põlevkivi. Peale ümberehitust sai proovikütmine toime pandud ja kilogrammi põlevkiviga saadi kaalast 3,06 kilogrammi auru. Selle juures maksis üks puud I sorti põlevkivi raskete veokulude tõttu katla peal 17 marka. Neid kulusid arvesse võttes saame päevase kütteinete hinna:

10.500 klgr. auru nõuavad $\frac{10.500}{3,06} = 3430$ klgr., põlevkivi = 209 puuda à 17 mrk. = 3553 marka.

Käesoleval juhtumisel olid ümberehituse kulud väikesed, aga normaalse hinnaga amortiseerides sarnastes seadetes 5 aasta jooksul ja arvates 13%⁰/₀ aastas sisse mahutatud kapitaali peale, teeb see lisakulu välja ümarguselt 2 marka puuda pealt, s. o. 418 marka päevas. Peale selle selgus, et katla juure oli tarvis tuha kõrvaldamiseks ja väljaviimiseks lisa tööjõudu 5 tunni jooksul. Arvates seda tööjõudu 25 marka tunnis, saame üldise päevase kulu kütteinete peale:

209 puuda põlevkivi à 17 m.	—	m. 3.553.—
Amortisatsioon ja % ⁰ / ₀	"	418.—
Lisa tööjõud 5 tundi à 25.—	"	125.—
Kokku . . .		M. 4.096.—

Kütmise juures selgus, et ehitatud küttekoldes täieline võimalus oli tarvitada teist sorti kivi ja seega vähendada kütteinete hinda 2 marga 50 p. puuda pealt ehk päevas M. 522.50 p. Sellega olid päevased kütteinete kulud põlevkivi juures M.

3573,5 ja puude juures M. 7.500.— Nii-moodi suudeti kokkuhoida ümarguselt 52%⁰/₀ küttekulusid.

Ülaltoodud arvud näitavad, kui kaugelulatafa tähtsusega on vabriku elus kütteküsimuse õige lahendamine. Mõistlik majapidamine suudab päästa mitmeid ettevõtteid, mis meie tööstuslike tõusu ajal ehitatud ja mis nüüd raskematel majanduslikudel oludel kiratsema on hakanud. Iga tööstur, kes teadlikult oma ettevõtet juhhib, teab et küttekulud tema majapidamises suurt mõju avaldavad ja sellepärast peab just selles asjas parandust otsima.

Missugune tähtsus rahvamajandusliselt kütteinete saamisest omalt maalt on, võib kergesti näidata. A/S. „Ilmarine“ poolt ehitatud ja ehitusel olevad põlevkivi kütteseaded annavad soojust kateldele, millede koguküttepind ulatab 1500 ruutmeetrit. Suurem osa sellest küttepinnast on määratud töötama 24 tunni jooksul ööpäevas ja 365 päeva aastas. Arvame keskmiselt 20 tundi töötamist 300 päeva jooksul, siis annavad nimetatud katlad auru

$= 20 \times 20 \times 300 \times 1500 = 180.000.000$ klgr. Selle aururohkuse saavutamiseks on tarvis 26.000 tonni kivisütt, mis hinna juures 3.500 mrk. tons ümarguselt 90 miljoni marga eest kütteinete sissevedu nõuab ja selle summaga meie kaubanduslistasakaalu halvendab.

Küsimust laiemale alusele seades, näeme et rahvamajandusliselt meil siin kaugelulatafa küsimusega tegemist on: meie aastane küttestarvitus on ümarguselt 200.000 kbs. puid (ümberarvatult puude peale). Meie majandusline arenemine nõuab, et meie teesid leiame seda kütteinete rohkest üleviia tuntaval määral põlevkivi peale. — Nimetatud kütteinete summas on 1922. aastal põletatud 118.000 kbs. puid ja 3.087.800 puuda kivisütt. Nende kahe aine asemel on suure tähtsusega võtta tarvitusele põlevkivi: ühelt poolt väheneb sellega tarvidus sisse vedada kivisütt ja teiselt poolt avaneks võimalus puumassi suuremal määral ära kasutada tarbepuuks ja seega suurendada puu väljaveo võimalust. Ei ole ju kellelegi saladuseks, et meie praegu suure % oma metsadest lõikame küttepuiddeks, mis ratsionaalse metsakasutamise juures tarbepuuna võiks turule minna.

Kui meie tekstiil-, paberi- ja metallitööstused ja elektrijaamad oma küttestarvitus üleviivad põlevkivi peale olgugi ka

mitte täiel määral ja kui raudtee teesid leiab vähemalt mitte tagasi minna oma põlevkivi tarvitamises, võib ülalnimetud tagajärgi kättesaaduks lugeda. See tähendaks meie rahvamajandusele sisseveo vähendamist ja väljaveo suurenemist kogusummas 500–600 miljoni marga võrra, mis meie maksubilansis juba tuntava summa välja teeb.

Ei ole kahtlust, et praeguse konjunktuuri juures kütteenete turul meie majandusline arenemine tähendud teed hakkab käima. Selleks on tugev tõukejõud olemas – küttekulude vähenemine 20–50%⁰, nagu ülaltoodud juhtumisel n^ogime. Tähtis selles arenemise kiiruses on see, et meie küttesetehnikas ja kollete ehitustehnikas mitte liig kaua ei põeks katsete tegemise aja haigusi, vaid igaüks, kes selle ülesande lahendamise kallale asub, omale täielise selguse muretseks uue kütteenaine omaduste ja tema põlemise tingimiste kohta, selle juures läbikaaludes kõik tehnilised ja majanduslised raskused, mis põlevkivi tarvitamisega seotud. Selles asjas tahab A/S. „Ilmarine“ oma pikaajalisi kogemusi tarvitajatele lahkesti pakkuda ja igal ajal lahkesti nõu anda. Iga kergemeelne katsete tegemine ja prooviseadete ehitus toob peale otsekohese ja asjata kahju ettevõtjale enesele, veel suure kahju üldsusele: niisugune eksperimentator võib uut ainet ainult halva kuulsusse saafa ja takistada tema tarvitusele võtmist ka teiste poolt.

Villaturu ülevaade.

Lähemal aastakümnel on villaturul oodata suurt puudust lambavillast. Selle nähtuse peapõhjus on üleüldine lammaste arvu vähenemine.

Iseäranis suurt puudust on oodata heas merinolammaste villas, sest et rahvaarvu suurenemise tõttu hakatakse kasvatama lambaid, keda lihaks tarvitatakse ja alamväärtuslist villa annavad. Võtame arvilised muudatused üksikutes maades, kus enne sõda üle 10 miljoni lammast oli, siis on seisukord järgmiselt kujunenud:

	1913. a.	1922. a.
	Miljonid.	Miljonid.
Hispaania	16,4	19,4
Prantsusmaa	16,1	9,8

Inglismaa ja Iirimaa	27,6	23,7
Itaalia (1908)	11,2(1918)	11,8
Euroopa Venemaa	42,1(1921)	35,0
P. A.-Ühisriigid (1912)	57,5	36,3
Argentiina	43,2	46,1
Brasiilia (1912)	10,5(1920)	7,9
Urugvai (1908)	26,3(1916)	11,5
Br.-India	22,9	22,0
Aasia Venemaa	31,2	10,5
Lõuna Afrika Liit	35,8(1921)	31,7
Austraalia	85,1	82,2
Uus Meremaa	24,2	22,2
	450,1	370,1

Ülevaltoodud tabelis puuduvad arvud Türgimaa ja Kesk-Aasia kohta, kuid kahtlemata on ka sealgi sõja tõttu lammaste arv vähenenud. Nagu nendest andmetest näha, on lammaste arv tähtsamates lambapidamise riikides vähenenud umbes 15%⁰ võrra, sellepeale vaatamata, et mõnes väikeses riigis on lambakasvatust õitsemas.

Väga huvitavad andmed lamba villaturu kohta on leida „Australian Pastoral Company“ aruandes („Times“ 23.I. 24). Tähendatud ühisuse esimees arvab, et lähemal ajal on oodata maailmaturul lambavilla puudust. Viimasel ajal puuduv vill on kaetud nendest suurtest tagavaradest – 2.600.000 palli ümber, mis olid käsutada Inglise valitsusel maailmasõja lõpul. Nüüd on need tagavarad peaaegu kõik lõpul; merino lambavill on täiesti ära müüdnud, on järele jäänud ainult crossbred (alamväärtuslist villa). See ülejäänud tagavara pidi tarviatama „Australian Pastoral Company“ esimehe arvamise järele 1924. a. esimesel poolel ära ja siis peab maailmaturg rehkendama ainult uue produktsiooniga, see aga omalt poolt kujutab enesest vähenevat kontingenti.

Teine silmapaistev villaturu asjatundja, villatööstuse „Bawra“ esimees Artur Goldfinch teeb järgmisi väljaarvamisi: üleüldine maailma lambavilla tarvitamine oli 1923. a. 2890 miljoni Inglise naela, kuna aga toodang samal ajal on olnud 2794 miljoni naela. Puudujääk 96 miljoni naela suuruses on kaetud vabrikantide tagavaradest. Kogu ilma villatoodang on Goldfinchi väljaarvamise järele 2454 miljoni naela. Nii siis on 1923. a. tarvitamine 340 miljoni naela võrra suurem kui sama aasta toodang.

Sellest hindade tabelist on näha, kuivõrd on hinnad 2 aasta jooksul tõusnud. Iseäranis on tõusnud hinnad halvema sordi crossbred'il. See on muidugi tingitud suu-

rendatud nõudmisest halva villa järele, mis ka arusaadav, sest et pärast pikka sõjaaega rohkem ostuvõimetuid villatarvitajaid on ja need võivad ainult odavat kaupa tarvitada.

Kroonika.

Eesti.

Eesti või väljavedu 1. veerandil ja aprillikuus 1924. a. Halb 1923. põllumajandusaasta vihmariikka suvega rikkus Eestis loomatoidu osalt ära, kutsus esile loomatoidu puuduse ja väljaveetava või hulk hakkas sellepärast veidi vähenema. Arvatavasti on siin ka hinnad kaasa mõjunud, märtsikuu lõpul langesid võhinnad maailmaturul tuntavalt. Nüüd on hinnad paronemas ja suve tulekuga võib jälle või väljaveo suurenemist loota. Vahe tänavuse ja mineva-aastase või väljaveo vahel ei ole kuigi suur, nimelt on viidud:

(Põllutööstusministeeriumi Karjasaaduste Väljaveo Kontrollkomisjoni andmed).

	1923. a.	1924. a.
I. veerandil	19.247 pd. 38 nl.	19.164 pd. 05 nl.
Aprillis	8.244 pd. 36 nl.	6 680 pd. 17 nl.
4 kuu jooksul	27.492 pd. 34 nl.	25.844 pd. 22 nl.

Maade järele, kus Eesti või müüdüd, oli väljavedu:

	1923. a. 4 kuud.	1924. a. 4 kuud.
Inglismaa	8.539 pd.	5.069 pd.
Saksamaa	112 pd.	13.471 pd.
Daani	5.935 pd.	4.929 pd.
Rootsi	13.827 pd.	2.375 pd.

Kuna mineval aastal oli kõige rohkem võid Rootsimale saadetud, seisab tänavu esimesel kohal Saksamaa. Inglismaa püsib endiselt teisel kohal ja kolmandal - Daani: Rootsi on aga viimasele kohale jäänud.

Mis hindadesse puutub, siis olid nad Tallinnas järgmised:

	En gros hind puuda eest. Eksport või. (Börsekomitee noteerimine).	Väikemüügi hind Tallinna turul - naela eest. (Tallinna linnavalitsuse andmed).
Jaanuar	4.560-4.800	100-130
Veebruar	4.400-4.800	105-135
Märts	4.200-4.800	105-130
Aprill	3.200-3.600	9-100
Mai	3.600-4.600	-

Eesti või peaväljavedajad olid aprillikuus p. ü. „Estonia“ (4 030 pd.), „Teghus“ (1.659 pd.) ja „Göhlbäck“ (860 pd.).

Tallinna sadama tegevus aprillikuus 1924. a. Pärast vaikusit, mis esimese veerandaasta jooksul Tallinna sadamas valitsenud, on laevasõit jälle elavaks

muutunud. Nagu Riigi Statistika Keskbüroo andmed näitavad, on aprillikuus rohkem laevu Tallinna tulnud kui see mineva aasta samal ajal sündis; tänavuse märtsikuu tegevusega võrreldes on käsitava kuu oma üle kahe korra suurem olnud.

Sisse on tulnud 66 kaugesõidu laeva 43 017 netto reg. tonni ja välja läks 55 laeva 3 460 netto reg. tonni mahutavusega.

Võrdluseks toome järgmise tabeli:

Kaugesõit:

Sisse tulnud.

1923 a. aprillis	60 laeva	35.535 rgt.
1924. a. märtsis	22 „	17.339 „
„ aprillis	66 „	43.017 „

Rannasõidu laevade liikumine oli ikka veel väike. Tallinna on tulnud 4 laeva 338 rgt. ja välja läinud 6 laeva 369 rgt. mahutavusega. Kõik nad olid Eesti laevad.

Sissetulnud kaugesõidu laevade hulgast oli 62 auru-laeva (41.799 rgt.), 2 mootorlaeva (653 rgt.) ja 2 purjelaeva (565 rgt.); väljaläinud laevadest - 4 mootorlaeva (1.166 rgt.), kuna järelejäänud osa kõik auru-laevad olid.

Laadifult on sisse tulnud 50 kaugesõidu laeva (31 882 rgt.) ja välja läinud 47 laeva (29.942 rgt.).

Rahvusliste lippude järele oli:

	Sisse tulnud	
	arv	rgt.
Eesti	8	4.482
Daani	3	2.027
Inglise	4	6.191
Läti	2	437
Norra	1	652
Prantsuse	2	1.756
Rootsi	3	1.226
Saksa	37	23.589
Soome	4	1.632
Vene	2	1.025

Teated ettevõtete tegevusest.

A/s. Nahavabrik Harry Friedrichs' juhatus teatab, et on müüdnud Rakveres, Vaestemaja t. nr. 13 (krep. nr. nr. 308 ja 473) asuva nahavabriku härra Leopold Seeberg'ile, üle andes aktiiva ja passiva.

Tallinna Aktsia Pank Läänud tegevusaasta jooksul on pank tulusid saanud Emk. 9.798,0 tuh. (saad. $\frac{0}{100}$ - 4.833,2 ja saad. komisjon, kursivahe ja muud - 4.964,9): kulusid on sama aja jooksul

olnud Emk. 9.780,3 (makst 0/0% - 2.659,9, ärikulud - 4.764,9, muud - 2.355,5. Saadud puhaskasu mis Emk. 17,7 tuh. suur, on peakoosoleku otsuse põhjal 1924. a. puhtakasu arvele üle kantud.

Järgnevalt panga kolme viimase aasta äriseisud (tuh. Emk.):

Aktiva.	31.XII.23	31.XII.22	31.XII.21
Kassa ja jooksvad arved teistes rahasutustes	5.748,0	4.845,1	14.169,7
Laenud ja vekslid	68.937,0	45.750,8	9.877,5
Väärtpaberid ja välisvaluuta	1.168,7	1.203,9	1.734,3
Korrespondendid	7.693,9	3.318,6	6.132,6
Liikumata varandus	12.926,4	8.866,6	--
Garantiid	6.508,0	3.729,6	--
Passiva.			
Aksia- ja tagavara-kapitaal	30.356,3	30.169,7	6.000,0
Hoiusummad	35.991,3	26.193,2	25.363,0
Korrespondendid	11.019,9	2.090,5	24,8
Rediskont	16.109,3	2.200,0	545,0
Garantiid	6.508,0	--	--
Puhaskasu	17,7	3.364,1	197,8
Bilans (ühes teiste arvetega)	103.196,2	74.173,3	32.871,9

Ärikalender.

26. juunil.

Nahatööstuse a/s „Union“, korralline peakoosolek, kell 5 p. l. Tallinnas, Maakri t. 21. **Eesti tükivabriku a/s „Tamerlan“**, erakorralline peakoosolek, kell 6 p. l. Tallinnas, Narva m. 8.

27. juunil.

A/s. **Karl Tamman ja Ko.**, erakorralline peakoosolek kell 5 p. l. Tallinnas, Dunkri t. 4.

29. juunil.

Räpina paberivabriku a/s., korralline peakoosolek, kell 4 p. l. Tartus, Suurturg nr. 3.

30. juunil.

A/s. masinaehitusvabrik „**Franz Krull**“, korralline peakoosolek, kell 4 p. l. Tallinnas, Kopli t. 28.

Tähtsamad enampakkumised.

Tallinna peatolliamet, 26. juunil s. a. kell 10 h. - mitmesugused kaubad.

Peatolliamet, 26. juunil s. a. kell 10 homm. - kaks mootorpaafi.

Tähtsamad kinnisvara oksjonid.

20. septembril s. a. kell 10 homm. Pärnus, Viljandi-Pärnu rahukogu istangite saalis-Heinrich Svartzil

kinnisvara, mis asub Abja vallas ja seisab koos talukohast „Kangrotõlla“ nr. XXVI, krep. nr. 24 all“, kõige päraltolemistega. Müügiks hinnatud 600.000 mk.

Isiklikud teated.

Abielu varanduste lahutamise lepingud.

Jüri Kodres ja Elsa Kodres, sünd. Nael; Johann Jaani p. Hartmann ja Luise Jaani t. Hartmann, sünd. Tekkel; Leo Goldberg ja Ida Goldberg; Oskar Mardi p. Peterson ja Elisabeth Jaani t. Peterson, sünd Lind; Ernst Turmann ja Maria-Vanda Turmann, sünd. Dienheim-Sczavinska-Brochocka; Johannes Viederfeldt ja Vilhelmine Viederfeldt, sünd. Pellmann; Hermann Gustavi p. Richter ja Anna-Margarethe p. Richter, sünd. Burvikov; Nikolai Aleksandri p. Lueder ja Margarite Josepi t. Lueder, sünd. Hampe (R. T. nr. 74 - 1924. a.)

Kaubalaadimised riigi raudteel.

Üksikutel nädalatel on meie era-kokkuvõtte järele riigi raudteedel (laiaropalisel, Paide-Tamsalu, Valk-Mõniste ja kindluse Nõmme-Vääna kitsaropalistel linidel) kaupe laaditud järgmisel määral (vagunid):

	5-12 apr.	12-18 apr.	19-25.26-31. apr.	31. apr. 10-17. mai		
Teravilja ja jahu	236	235	132	309	364	205
Kartulid	35	14	6	27	54	76
Elusloomi	94	93	73	130	118	90
Linu	76	54	29	27	26	32
Põletispuid	391	198	122	231	303	178
Muud metsamaterjaali	712	387	196	474	549	388
Põlevkivi	113	47	8	61	88	102
Muud era-kaupa	1086	759	570	998	1626	1595
Kokku	2743	1787	1136	2257	3128	2666
Raudtee veod	276	127	58	175	265	192

Kokku laaditud 3019 1914 1194 2432 3393 2858

Tallinna laiaropalisesse kaubajaama on samade aegade jooksul sisemaal sisse tulnud:

	15-22 apr.	22-30 apr.	1-8. mai	8-15. mai	15-22. mai	22-31. mai
Teravilja ja jahu	8	32	1	4	1	4
Kartulid	8	26	30	52	58	16
Põletispuid	109	324	227	278	171	428
Metsamaterj..	107	461	158	155	115	475
Linu ja takku	13	36	7	11	17	82
Muud erakaubad	22	55	40	59	60	204
Põlevkivi	7	116	42	51	58	213
Kokku	274	1050	505	610	480	1422

Tallinna börs kursisedel

		16. VI.	17. VI.	18. VI.	19. VI	20. VI
1 dollar	Ostjad	382,—	382,—	382,—	382,—	382,—
	Müüjad	383,—	383,—	383,—	383,—	383,—
	Tehtud	—	—	—	—	—
1 naelsterling	Ostjad	1647	1650	1650	^h 1650	1655
	Müüjad	1653	1656	1656	1656	1661
	Tehtud	—	—	—	—	—
1 biljon Saksa r. mk.	Ostjad	87.—	87.—	87.—	87.—	87.—
	Müüjad	92.—	92.—	92.—	92.—	92.—
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Soome marka	Ostjad	951	951	950	950	949
	Müüjad	961	961	960	960	959
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Rootsi krooni	Ostjad	10.100	10.100	10.100	10.100	10.100
	Müüjad	10.200	10.200	10.200	10.200	10.200
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Daani krooni	Ostjad	6400	6400	6400	6400	6400
	Müüjad	6500	6500	6500	6500	6500
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Prantsuse frk.	Ostjad	2000	2025	2050	2000	1975
	Müüjad	2100	2125	2150	2100	2075
	Tehtud	—	—	—	—	—
1) Holl. gulden.	Ostjad	14.250	14.250	14.250	14.275	14.250
	Müüjad	14.350	14.350	14.350	14.375	14.350
	Tehtud	—	—	—	—	—
1 Lat	Ostjad	72,50	72,50	72,50	72,50	72,50
	Müüjad	74,—	74,—	74,—	74,—	74,—
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Czechosl. kr.	Ostjad	1105	1105	1105	1105	1110
	Müüjad	1135	1135	1135	1135	1140
	Tehtud	—	—	—	—	—
1 kuld rubla	Ostjad	190	190	190	190	190
	Müüjad	—	—	—	—	—
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Itaalia liiri	Ostjad	1645	1645	1650	1640	1645
	Müüjad	1675	1675	1680	1670	1675
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Helveetsia fr.	Ostjad	6725	6750	6750	6750	6750
	Müüjad	6775	6800	6800	6800	6800
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Norra krooni	Ostjad	5100	5100	5100	5100	5100
	Müüjad	5200	5200	5200	5200	5200
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Belgia franki	Ostjad	1700	1750	1775	1725	1710
	Müüjad	1800	1850	1875	1825	1810
	Tehtud	—	—	—	—	—
1 Tschervonetz	Ostjad	1945	1945	1945	1945	1945
	Müüjad	1995	1995	1995	1995	1995
	Tehtud	—	—	—	—	—

Tähtsamate en gros kaupade hinnad, mis läinud nädalal kauba börsel koteerimise komisjoni poolt koteeriti.

Jahud: nisu, pehme, kõrgem			Lina seemned, õli 87 ¹ / ₂ % basis fr.Tall.	—	
Ameerika sort.	pd.	570—700	külvil 98%	pd.	—
sõre Ameerika	"	650—720	Takud, Codilla I.	"	1500—
A/S. Rotermanni tehaste jahud:			II.	"	1200—
nisu, pehme, ...	"	580—700	Kivisüsi, auru Yorkshire 2k. pest.	"	56—59
sõre	"	710—720	Newcastle	"	54—55
pehmed, teised sordid	"	—	sõpa	"	61—63
Rukki jahud	"	285—300	Koks, valu	"	90—
püül	"	400—420	gaasi	"	85
Nisu, Vene	"	—	Põlevkivi, I. sort	"	10
Rukis Eesti	"	—	Põlevkivi, II. sort	"	7,5
Vene, ...	"	260—265	III. "	"	5
Kaerad, toidu, Vene	"	260—265	Raud, sordi	"	300—310
seemne, Vene	"	—	talad (T)	"	300
Odrad, ...	"	—	vits	"	440—490
Erned, rohelised, Eesti	"	—	raud plekk	"	480—500
Hollandi	"	—	tsingitud	"	720—760
Riis, Burma II.	"	600—610	Teras Inglis	"	—
Kartulid, eksport fob Tallinn	"	110—	Saksa	"	—
piirituse	"	—	nikkel	"	—
Kartuli tärklis „Superieur“	"	800—	vedru	"	480—500
Piim, pudelites	ltr.	14	tööriistade	"	1200—1500
Või, meierei, eksport	pd.	3800—4000	talla	"	320—340
Margarin, väljamaa	"	1920—2000	Malm	"	240—250
Juust, kohalik Schveitsi.	pd.	2400—2600	Inglitina	"	8300—8300
Kasein	"	700—900	Seatina	"	1000—1100
Munad, eksport I. s. (sinine tpl.)	"	11—12	Vask, plekk punane	"	4100—4900
II. s.	"	10—	valge	"	4000—4800
Kakao, Inglis	pd.	1200—1400	Tsink-plekk	"	1600
Ameerika	"	1100—1200	Masinaõli, Vene, Nobel No. 6.	"	620—710
Hollandi	"	1700—2000	Ameerika	"	620—650
Kohvi, Rio, Santos	"	2800—3400	solaar	"	—
Kohvi, Kesk-Ameerika sordid	"	3800—4600	Autolien	"	1100—1500
Mexiko	"	—	auto	"	800—1200
Tee, lahtine Pekoe broken, Java	"	4600—4800	Tsilindriõli, Vene	"	750—950
" " Orange Pekoe, Java	"	5600—6000	Ameerika	"	750—950
" " " Tsellon	"	6000—6600	Põlevkivi õli	"	180—240
" " " Moning, Hiina	"	4000—	pigi	"	275
Suhkur,peenike valge, Saksamaa	"	—920	Nafta, Vene	"	280—290
" Poola	"	920—930	Ameerika	"	230—250
" Czechoslovaakia	"	940—960	Petrooleum, Vene	"	280—290
Siirup, kartuli, B 42 ^o	"	850	Ameerika	"	280—290
" " B 38 ^o	"	—	Bensiin, Vene	"	700—750
" " Glucose	"	825	Ameerika	"	670—690
Sool, lahtine	"	51—53	Piiritus, eksport. (excl. vaat) fob ltr.	"	\$ 0,20
Heeringad Yarmouth, Mattie	tünn	—	Pesusooda	pd.	185—195
Chottl Tulls	"	4300—4400	Seebikivi 72 ^o %, Inglis	"	540—570
Shotti Mat Full talve püük	"	4200—4300	Parafiin 50 ^o —52 ^o	"	1050—1150
" Matties	"	4100—4200	120 ^o —134 ^o	"	—
Norra Sloe	"	3100—3200	Parkimise ekstrakt	"	—
Liha, sea, I. sort	pd.	1440—1500	Väävel, õie 98%	"	360—400
" looma, I. sort	"	900—1200	Värvid, nigrosin vees sulav, välj. pd.	"	8500
Pekk, eksport. I s.	"	—	tsinkvalge Saksa roh. PZ. pd.	"	1450—1600
Heinad, aasa	vaguniviisi	—	" Prantsuse	"	1450—1600
Õlikoogid, linaseemne	"	270—275	" tinavalge Inglise	"	1500—1600
" palmi	"	210—215	" ooker Prants.	"	275—400
" päevalille	"	270—275	Vätisained, salpeeter, Norra (k. 6 pd.)	"	—
" soja	"	345—355	Chile	"	2460—
Nisukliid	"	190—205	Superfosf. E. T. K. must kukk (k. 6 pd.) 18—20% fr. Tallinn	"	635—650
Rukkikliid.	"	—	" Thomasjahu k.100kg. 17-18% k.	"	660—675
Puuvilla rile, Bjas, D. I.	ars.	42,50—49,50	" Kaalisool, 30% kott 6 pd. frkojaam	"	675—
" Mitkal, ekstra	"	30—36	" " 40%	"	895—
Lina, Liivi R.	pd.	2400—	" Kainiit 12% lahtine, ...	pd.	15
" Võru-Petseri	"	—	" Vosvoriit, Eesti 6%	"	34—36
" Tartu	"	2500—	Paber, rotatsiooni	"	400

